

ת"פ 15211/02/16 - מדינת ישראל נגד אימן אבו זערור

בית משפט השלום בקריות

ת"פ 15211-02-16 מדינת ישראל נ' אבו זערור
בפני כבוד השופט יוסי טורס

מדינת ישראל

המאשימה

נגד

אימן אבו זערור
ע"י ב"כ עו"ד נ. עאמר

הנאשם

הכרעת דין

כתב האישום והשאלה שבמחלוקת

1. ניידת משטרה מבחינה ברכב ובו שלושה נוסעים. השוטרת מורה לנהג הרכב לעצור וכל נוסעיו מתבקשים להציג בפניה את תעודות הזהות שלהם. בבדיקה נמצא כי אחד מנוסעי הרכב הוא תושב שטחים שאינו מחזיק בהיתר כניסה לישראל. לאור כך הוגש נגד תושב השטחים כתב האישום שבפני, במסגרתו מיוחסת לו עבירה על סעיף 12(1) לחוק הכניסה לישראל, תשי"ב-1952 (להלן - "חוק הכניסה לישראל").
2. ההגנה אינה חולקת על כך שהנאשם הוא תושב שטחים וכי לא היה בעל היתר כניסה במועד הרלוונטי. טענת ההגנה היא שלשוטרת לא הייתה סמכות לבקש מנהג הרכב לעצור וכן שלא היה בסמכותה לבקש מנוסעיו להציג בפניה את תעודות הזהות שלהם. לאור כך סבורה ההגנה כי יש לזכות את הנאשם מהעבירה שיוחסה לו, בשל פגם בחוקיות השגת הראייה וכן מטעמי הגנה מן הצדק. המאשימה סבורה אחרת, וטוענת כי פעולת השוטרת היו בסמכות מלאה.
3. עד כאן תיאור השאלה הטעונה הכרעה וטענות הצדדים, באופן כללי. וכעת, נצלול לעובדות המקרה המדויקות ולטענות הצדדים במלואן.

ראיות הצדדים

4. ההגנה ויתרה על חקירת כל עדי התביעה זולת השוטרת רות הופרט - אלפסי (להלן - "השוטרת") ולאור כך

עמוד 1

הוגשו מסמכים הקשורים בעדים האחרים, ללא צורך בעדויות.

5. העדות הרלוונטית לענייננו היא עדותה של השוטרת ואתאר להלן את עיקרי עדותה, בזיקה לטענות הצדדים. ההתייחסות ליתר הראיות תובא במסגרת דיון בטענות הצדדים, וכמידת הצורך.

6. בדו"ח הפעולה שערכה השוטרת (ת/1 שהוגש בהסכמה) צוין כי היא סירה באזור יחד עם הפקח אביטן במסגרת סיור שגרתי. השוטרת ציינה כי הם הבחינו במשאית גרר ובה "שלושה בני מעוטים שנראו חשודים ולא מוכרים". במהלך הנסיעה אחרי הרכב, הגיעה השוטרת למסקנה "שהם לא מהאזור" ולכן התבקשו לעצור בצד הדרך. השלושה התבקשו להציג תעודות זהות וכך התברר כי הנאשם הוא תושב שטחים שאינו מחזיק בהיתר כניסה.

7. בעדותה בבית המשפט התבקשה השוטרת לפרט את הנסיבות שהובילו אותה לבקש מהרכב לעצור בצד הדרך והיא הסבירה כי ביצעה סיור באזור קריית בנימין - אזור המאופיין בבתי פרטיים - והחשש היה מהתפרצויות לבתים וכן מגניבת רכבים באמצעות משאיות גרר. השוטרת הסבירה שהבחינה ברכב הגרר והחליטה לבדוק אותו כי "זה העלה לי את החשד".

8. בחקירה נגדית שאל הסנגור אם החשד היה שתושבי הרכב מתכוונים לעבור עבירת רכוש והשוטרת השיבה שהם היו "חשודים" בעיניה וחשד זה יכול להתבטא "בכל מיני נסיבות, שהם לא שייכים לשכונה, שהם לא בני המקום, שהם מסתובבים וכאילו מחפשים משהו בין הרחובות, אז החלטתי לבדוק". כאשר נשאלה השוטרת כיצד הגיעה למסקנה שנוסעי הרכב אינם מהשכונה, השיבה כי הם נראו לה בני מיעוטים, וכי מדובר בשכונה "שגרים יהודים ואין שם בני מיעוטים" והוסיפה כי "הרכב נסע בנסיבות מחשידות ברחובות...רציתי לבדוק". בשאלה נוספת פירטה השוטרת כי היות ומדובר היה ברכב "גרר שנכנס לישוב ומתחיל להסתובב ברחובות" נעור בלבה חשד ולכן הורתה לנהג הרכב לעצור בצד.

9. הנאשם לא העיד ולא הביא ראיות.

טיעוני המאשימה

10. המאשימה סבורה כי פעולות השוטרת היו כדין. לשיטתה, שוטר רשאי לדרוש מנהג רכב לעצור את רכבו ולהציג בפניו תעודת זהות, אף ללא קיומו של חשד סביר לביצוע עבירה. מקור הסמכות לשיטת המאשימה הוא חוק החזקת תעודת זהות והצגתה, התשמ"ב-1982 (להלן - "חוק החזקת תעודת זהות והצגתה"), בשילוב עם סעיף 69 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996 (להלן - "חוק המעצרים"). המאשימה מוסיפה וטוענת כי סמכות דומה (אך ביחס למסמכים הקשורים בנהיגה) קיימת גם מכוחה של תקנה 9(ב) לתקנות התעבורה, תשכ"א-1961 (להלן - "תקנות התעבורה") המטילה חובה על נהג רכב להציג בפני שוטר רישיון נהיגה, ללא צורך בקיומו של חשד כלשהו. המאשימה מדגישה כי תכליתן של שתי הוראות חוק אלו היא לבדוק אם נעברה עבירה פלילית או תעבורתית, כמו גם לצורך זיהויו של האדם הניצב בפני השוטר. המאשימה סקרה את הפסיקה העוסקת בשאלת סמכותו של שוטר לדרוש מאדם להזדהות בפניו - מבלי שקיים חשד סביר לעבירה כלשהי - וטענה כי קיימת

בעניין פסיקה ברורה של בית המשפט העליון וכך גם פוסקות רובן המכריע של הערכאות הדיוניות.

11. לגופם של דברים טוענת המאשימה כי בנסיבות מקרה זה היה קיים חשד סביר, אשר התבסס על אופן נהיגתו של הרכב ו "הימצאותו במקום". בנסיבות אלו, קמה לשיטת המאשימה סמכות ברורה לבדוק את זהותם של נוסעי הרכב, מכוח סעיף 67 לחוק המעצרים.

12. לחלופין טענה המאשימה כי אף אם נפל פגם בהתנהלות השוטרת, אין בכך להביא לפסילת תוצרי עבודתה, שכן מדובר לכל היותר בפגיעה קלה בזכויות הפרט - עיכוב לפרק זמן מינימאלי ובדיקה של תעודת זהות בלבד.

טיעוני ההגנה

13. הנאשם טוען כי בנסיבות המקרה לא הייתה רשאית השוטרת להורות לרכב לעצור ואף לא לבדוק את זהות נוסעיו. הסנגור מתייחס בעניין זה למספר מקורות סמכות אפשריים וטוען כי אף לא אחד מהם התקיים בענייננו.

14. ביחס לסמכות המצויה בסעיף 13(א)(1) לחוק הכניסה לישראל, טוען הסנגור כי הפעלת הסמכות מותנית בקיומו של חשד סביר שמדובר בתושב שטחים. בהקשר זה נטען כי אין די בכך שנוסעי הרכב נראו בעיני השוטרת כבני מיעוטים כדי להקים חשד סביר שמדובר בתושבי שטחים דווקא.

15. עוד טוענת ההגנה כי לשוטרת לא הייתה סמכות לדרוש מנהג הרכב להזדהות. לשיטת ההגנה חוק החזקת תעודת זהות והצגתה אינו מהווה מקור סמכות לשוטר לדרוש הצגת תעודת זהות, אלא רק מחייב את האזרח להציגה כאשר הוא נדרש לכך כדין. לאור כך טוענת ההגנה כי הדרישה להציג תעודת זהות כפופה לקיומו של חשד סביר לביצוע עבירה, כנדרש בסעיף 67 לחוק המעצרים. עוד טוענת ההגנה שאף תקנה 9(ב) לתקנות התעבורה כפופה לדרישה בדבר קיומו של חשד סביר לביצוע עבירה טרם דרישת הזיהוי ובכל מקרה, סמכות זו היא ביחס לנהג הרכב ולא כלפי נוסעיו.

16. כן טענה ההגנה שהשוטרת לא הסבירה לנוסעי הרכב את סיבת העיכוב וכי מדובר בפגם היורד לשורשה של סמכות העיכוב.

17. בהיעדר סמכות להורות לרכב לעצור- ולנוסעיו להזדהות - ולאור יתר הפגמים, טוענת ההגנה כי יש לזכות את הנאשם, בשל כך שמדובר בעבירה קלה יחסית שעונשה שנת מאסר בלבד.

18. טיעון נוסף שבפי הסנגור הוא, שמעדות השוטרת עולה אפיון של אדם כעובר חוק רק בשל השתייכותו לקבוצת מיעוט באוכלוסייה - ובמקרה זה ערבים. נטען כי תיוגה של קבוצה באוכלוסייה כעוברת חוק, היא רדיפה פסולה כלפי אותה קבוצה. לאור כך, נטען כי יש לזכות את הנאשם מכוח טענה להגנה מן הצדק בשל אכיפה בררנית.

סמכות שוטר לדרוש מאדם להזדהות ללא קיומו של חשד

19. הטענה המרכזית של ההגנה בעניין זה היא שחוק החזקת תעודת זהות והצגתה, אינו מהווה מקור סמכות לדרוש הצגת תעודת זהות, אלא רק מקור לחיוב האזרח להציג בעת דרישה כדיון. לטענת ההגנה, הסמכות הקיימת בחוקים אחרים (כגון סעיף 67 לחוק המעצרים וסעיף 13ה(א)(1) לחוק הכניסה לישראל), כפופה לדרישה בדבר קיומו של חשד סביר.

20. דעתי היא שקיימת בנדון הלכה ברורה של בית המשפט העליון שלא בוטלה עד היום, והיא מחייבת את כל הערכאות, זולת בית המשפט העליון (סעיף 20(ב) לחוק יסוד: השפיטה). כפי שפירטו הצדדים, הנושא נידון בע"פ 617/80 **יצחק למברטו נ' מדינת ישראל**, פ"ד לה(2), 313 (להלן - "**פרשת למברטו**"). בעניין זה קבע בית המשפט העליון פה אחד, כך:

"לאור הוראותיו של החוק הנ"ל מתשל"א, רשאי היה כל שוטר במילוי תפקידו לדרוש הצגתה של תעודת זהות מכל אדם, אף בלי שנתעורר בלבו לפני כן חשד, שבוצעה עבירה."

21. הנושא היה נחוץ לצורך הכרעה באותו עניין ומשכך הוא מהווה הלכה מחייבת. הדברים שנקבעו ברורים ולפיהם לשוטר סמכות לדרוש במסגרת תפקידו מכל אדם להציג בפניו תעודת זהות, אף ללא קיומו של חשד סביר. במילים אחרות - בית המשפט העליון קבע שחוק זה הוא מקור הסמכות לדרוש את הצגת תעודת הזהות ואין צורך לכן בהסמכה בחוק אחר.

22. ראוי להדגיש כי החוק שהיה בתוקף עת ניתן פסק הדין בפרשת **לברטו** אינו חוק החזקת תעודת זהות והצגתה, ואולם עדיין סבור אני שהלכה זו לא שונתה עם חקיקת חוק החזקת תעודת זהות והצגתה ואף לא לאחר מכן עם חקיקת חוק המעצרים. אסביר להלן עמדתי.

23. פסק הדין בפרשת **למברטו** התייחס לחוק להארכת תוקף של תקנות שעת חירום (החזקת תעודת זהות והצגתה), תשל"א-1971. התקנות עצמן (שהוארכו מעת לעת בחוק), הן תקנות שעת חירום (החזקת תעודת זהות והצגתה), תשל"א-1971 (ק"ת תשל"א, עמ' 539, ס"ח התשל"א, בעמ' 109; להלן - "תקנות תשל"א"). תוקפן של תקנות תשל"א הוארך כאמור מעת לעת, עד שנחקק בשנת 1982 חוק החזקת תעודת זהות והצגתה בנוסחו היום. לענייננו חשוב לציין כי הנוסח הרלוונטי לשאלה שבמחלוקת, אשר היה בתוקף בעת מתן פסק הדין בפרשת **למברטו**, דומה עד לניסוח הסעיף הקיים כיום בחוק החזקת תעודת זהות והצגתה.

24. להלן נוסחו של סעיף 2(ב) לתקנות תשל"א, שהוא הרלוונטי לענייננו (בהקשר של הלכת **למברטו**):

"תושב כאמור חייב לשאת עמו תמיד תעודת זהות ולהציגה בפני קצין משטרה גבוה, ראש רשות מקומית, שוטר או חייל במילוי תפקידים כשידרש לכך על ידיהם"

25. ונשים לנגד עינינו את סעיף 2 לחוק החזקת תעודת זהות והצגתה, בנוסחו כיום:

"תושב שמלאו לו 16 שנים חייב לשאת עמו תמיד תעודת זהות ולהציגה בפני קצין משטרה בכיר, ראש רשות מקומית, שוטר או חייל במילוי תפקידים, כשידרשו זאת ממנו"

26. מדובר בנוסח זהה לשאלה שבמחלוקת, למעט הבדלי ניסוח שוליים שאינם משנים את משמעות הסעיף. מכאן, שההלכה שנקבעה בעניין **למברטו** - ביחס לנוסחו של הסעיף דאז - לא בוטלה עם חקיקת חוק החזקת תעודת זהות והצגתה.

27. אין גם בסיס לטיעון שחקיקתו של סעיף 67 לחוק המעצרים שינתה את ההנמקה שעמדה בבסיס פסה"ד בפרשת **למברטו** ולמעשה ביטלה אותה. סעיף 67 לחוק המעצרים קובע כי אם "היה לשוטר יסוד סביר לחשד כי אדם עבר עבירה או כי הוא עומד לעבור עבירה ... רשאי הוא לעכבו כדי לברר את זהותו ומענו או כדי לחקור אותו ולמסור לו מסמכים...". אכן, ניתן להקשות ולשאול, אם חוק החזקת תעודת זהות והצגתה מחייב הצגת תעודת זהות בפני שוטר אף ללא קיומו של חשד סביר, מדוע נזקק המחוקק לכלול בסעיף 67 הנ"ל גם סמכות זו ואף להכפיף אותה לקיומו של חשד סביר. על כך ניתן להשיב בשניים.

(-) גם בעת מתן פסק הדין בפרשת **למברטו** היה קיים סעיף דומה מאוד במהותו אשר בוטל לימים ומחליפו הוא סעיף 67 לחוק המעצרים. המדובר בסעיף 2 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], תשכ"ט-1969 אשר קבע בשעתו כי "היה לשוטר יסוד סביר להניח שאדם עבר עבירה, רשאי הוא לדרוש ממנו שימסור לו שמו ומענו...". כאשר זהו המצב המשפטי שהיה בעת שניתנה הלכת **למברטו**, אין מקום לטענה שהיא בוטלה (במשתמע) על ידי חוק מאוחר שנוסחו דומה עד זהה לחוק שהיה בתוקף בעת נתינתה.

(-) סעיף 67 לחוק המעצרים כולל סמכויות רחבות יותר מאשר הדרישה להזדהות. הסעיף מאפשר לשוטר החושד כי אדם עבר עבירה או עומד לעבור עבירה, לעכבו לא רק לצורך בירור זהותו, אלא גם לצורך חקירתו ואף לחייבו למסור לו מסמכים (מעבר לתעודת זהות). מכאן, שאין לראות בחקיקת הסעיף - למרות שנחקק לאחר שניתנה הלכת **למברטו** - משום השחתת מילות המחוקק לריק (כטיעון הסנגור) או ביטול הגיונה של הלכת **למברטו**. אין בכך שהסעיף מכפיף את הסמכות לדרוש מאדם להזדהות, בקיומו של חשד סביר, ללמד - בהכרח - על היעדר סמכות לדרוש כך ללא חשד, במסגרת חוק אחר. (ראו בהשוואה סעיף 19 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981). אם מדובר היה בסעיף שכל מהותו היא הסמכת שוטר לדרוש הצגת תעודת זהות רק עם קיומו של חשד, אפשר והיה בסיס הגיוני לטיעון. ואולם, כאשר מדובר בסעיף בעל סמכויות רחבות ורבות, אין מדובר בטיעון שיש בכוחו להביא לקביעה שסעיף זה ביטל הלכה מחייבת.

28. הסנגור טען עוד כי בהלכת **למברטו** "לא נערך דיון מעמיק על האופן בו מתיישבת קביעה זו עם הוראת סעיף 2

לפקודה". בטענה זו אין ממש והיא בוודאי שאינה מצדיקה פסיקה בניגוד להלכה של בית המשפט העליון, שהרי אף "העובדה שבית משפט זה לא מצא לנמק את פסק הדין, אינה גורעת מתוקפו כתקדים מחייב" (ע"א 4384/10 **נתיבות דרור (תלם) נ' פקיד שומה ירושלים** (4.7.12), השופט עמית; רע"א 3749/12 **ששון בר עוז נ' דניאל סטר** (1.8.13), פסקה 19 לפסק דינו של כב' הנשיא גרוניס).

29. אזכיר גם כי בבג"ץ 791/13 **דני בן שבת נ' מדינת ישראל-משטרת נהריה** (10.2.13) נטען נגד הנוהל שמקיימת המשטרה לפיו היא "דורשת מאזרח שאיננו חשוד בעבירה להיענות לדרישת שוטרים להציג תעודת זהות" (ההדגשה שלי - י.ט.). בית המשפט העליון דחה את העתירה על הסף, וציין כי "העותר אינו מודע כנראה לכך שבהתאם לסעיף 2 לחוק החזקת תעודת זהות והצגתה, תשמ"ג-1982 "תושב שמלאו לו 16 שנים חייב לשאת ... תעודת זהות ולהציגה בפני ...שוטר ...כשידרשו זאת ממנו". אמנם, צוין בסיפא לפסק הדין כי קיימים לחובת ההזדהות סייגים "במקרים פרטניים שונים" שלא פורטו, ואולם, פסק הדין מהווה המשך ברור להלכת **למברטו**, ובוודאי שאין ללמוד ממנו הסתייגות כלשהי של בית המשפט העליון ממנה.

עוד אפנה לפסקי דין שקבעו שחוק החזקת תעודת זהות והצגתה מהווה מקור סמכות דרישה להצגת תעודת זהות, ללא צורך בחשד סביר: ע"פ (מח'חי') 39387-06-12 **רביבו ואח' נ' מדינת ישראל** (3.1.13); ת"פ 27033-10-14 **מדינת ישראל נ' יוסף אוראל** (25.5.15), השופט מישורי; ת"פ 8938-04-15 **מדינת ישראל נ' אבו ואדי** (29.11.15), השופט שרון; ת"פ 33448-12-14 **מדינת ישראל נ' אלפתאח זועבי** (9.10.16), השופט אבינור. לדעה שונה, ראו: ת"פ 14037-03-09 **מדינת ישראל נ' יצחק ניסים** (4.10.11), השופטת תדמור-זמיר.

30. טרם סיום נושא זה ראיתי לציין כי הסנגור הזכיר בסיכומיו את השפעתו של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, על הפרשנות שיש לתת לחוק החזקת תעודת זהות והצגתה, אך לא הובא בנושא טיעון ממצה כנדרש. גם המאשימה לא התייחסה לנושא בצורה ממצה. אומר לכן בקצרה כי עיכובו של אדם (ולו לזמן קצר) הוא אכן בגדר פגיעה בחירות שהיא זכות המוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (רע"א 4672/14 **יהודה גליק נ' מדינת ישראל** (6.1.15)). ואולם, חוק החזקת תעודת זהות והצגתה נחקק לפני חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ומשכך חל עליו סעיף שמירת דינים המגן עליו (סעיף 10 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו). עם זאת, כמובן שניתן לפרש את דבר החקיקה ברוח נוסחת האיזון שבפסקת ההגבלה שבחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וכך גם את היקף הסמכות של הרשות ואופן הפעלת שיקול דעתה (בג"ץ 5016/96 **חורב ואח' נ' שר התחבורה** (13.4.97); בג"ץ 6893/05 **ח"כ לוי נ' ממשלת ישראל** (3.8.05)).

31. לאור כך, אני בדעה שלמרות שלשוטר קיימת סמכות לדרוש מאדם להציג בפניו תעודת זהות, מבלי שקיים חשד כלשהו, מובן שאין להפעיל סמכות זו באופן שרירותי, או ממניעים זרים, אלא אך ורק לצורך ביצוע התפקיד, ובמידה שאינה עולה על הנדרש ותוך שמירה על כבודו ופרטיותו של האדם. בכך יש גם להפיג את חששות הסנגור, כפי שתיאר בסיכומיו, בדבר פגיעה בפרטיותו של אדם (שאף היא זכות מוגנת בחוק היסוד) על ידי שוטר "סקרן" המעיין בפרטיו שלא לצורך ושלא ממניעים ענייניים. (ראו גם: ת"פ 33448-12-14 **מדינת ישראל נ' אלפתאח זועבי** (9.10.16); ת"פ 19753-11-11 **מדינת ישראל נ' לוקמאן עטון** (13.3.13)).

עוד אציין כי על הדרישה לבוא בנימוס וברגישות, ובוודאי שלא באופן בו האזרח יחוש כי היא מהווה התעמרות בנסיבות הקונקרטיות. התנהגות זו נדרשת משוטרי תמיד, וביתר שאת כאשר אין כל חשד בדבר ביצוע עבירה כלשהי (ראו לעניין זה דבריה של השופטת רבקה גלט בעניין הדרך בה על שוטר לנהוג במקרים מעין אלו בת"פ (רמ') 52053-01-15 **מדינת ישראל נ' אשרף אהוודי** (14.6.16)).

32. סיכומי של דבר: בהתאם לקביעת בית המשפט העליון, חוק החזקת תעודת זהות והצגתה, מהווה מקור סמכות לשוטר לדרוש מאזרח להציג בפניו תעודת זהות, אף ללא קיומו של חשד בדבר ביצוע עבירה כלשהי. עם זאת, את הסמכות יש להפעיל ברוח פסקת ההגבלה שבחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

33. הסמכות לדרוש הצגת תעודת זהות מקימה גם סמכות עזר "לעכב אדם או כלי רכב" לצורך מימוש הסמכות, וזאת לפי הוראות סעיף 69 לחוק המעצרים. ודוק: הגם שסעיף 69 מציין כי מדובר בעיכוב, אין הוא כפוף לתנאים שבהגדרת המונח "עיכוב" בסעיף 66 לחוק המעצרים ומשכך הפעלת סמכות עזר זו אינה כפופה לקיומו של "חשד שבוצעה עבירה או כדי למנוע ביצוע עבירה...." (קדמי, **סדר הדין בפלילים** (2008) בעמ' 15; להלן - "קדמי"). הטעם הוא שמדובר בסמכות עזר לצורך מימוש הסמכות הקיימת בחיקוק אחר. בעניינינו הסמכות מקורה בחוק החזקת תעודת זהות והצגתה ומימושה הלכה למעשה מבוצע בהתאם לסמכות העיכוב הקיימת בסעיף 69 לחוק המעצרים (ראו בעניין זה גם ת"פ 156/03 (מח' חיפה) **מדינת ישראל נ' ג'מאל אבו סארה** (16.6.03), כב' השופט י. עמית).

34. כאן המקום לציין, בניגוד לטענות הסנגור, כי אין גם הכרח ששוטר המעכב רכב בהתאם לסמכות זו, ודורש מהנהג להציג את תעודותיו (בין לפי חוק החזקת תעודת זהות והצגתה ובין לפי תקנה 9(ב) לתקנות התעבורה שעניינן הצגת רישיונות רכב ונהיגה ומסמכי ביטוח), יודיע לו כי הוא מעוכב "באשר העיכוב משתמע ממהות הבדיקה. במיוחד נכונים הדברים, מקום בו השוטר לבוש מדמים וניצב ליד נידת משטרה" (ת"פ 156/03 (מח' חיפה) **מדינת ישראל נ' ג'מאל אבו סארה** (16.6.03), השופט י. עמית; קדמי בעמ' 16). בנסיבות עניינינו, השוטרת הייתה במדים ויצאה מניידת משטרה. היא דרשה מנוסעי הרכב להציג תעודות זהות וברי אפוא שמטרת העיכוב הייתה נהירה על פני הדברים. ראו גם הודעת הנהג (ת/5) אשר מסר כי "כשהיינו בדרך משטרה עצרה אותנו לבדיקה שגרתית... כשהשוטר.. ביקש תעודות...." ברי, אפוא, כי מטרת עיכוב הרכב הייתה ברורה - הצגת תעודות.

35. אציין עוד כי סמכות דומה יחסית (אם לא זהה) מצויה בתקנה 9(ב) לתקנות התעבורה, המקנה סמכות דרישה מנהג רכב, להציג תעודות הקשורות לנהיגה. זו נוסחה של התקנה:

"הנהג ברכב או אדם שיש לו שליטה על הרכב ונמצא בקרבתו יציג כל רשיון או תעודה אחרת, כאמור בתקנת משנה (א), לכל אדם שהורשה לכך על ידי הרשות או לכל שוטר או לבוחן הנושא עמו תעודת בוחן, לפי דרישתם. לא היה בידי נהג הרכב להציג אותה שעה אחת התעודות האמורות, יציג אותה בעצמו, תוך חמישה ימים, במקום שנקבע על ידם"

36. על הסמכות להורות לרכב לעצור בצד הדרך ולהציג את רישיונות הנהיגה, ציין כב' השופט י. עמית בת"פ 156/03

(מח' חיפה) **מדינת ישראל נ' ג'מאל אבו סארה** (16.6.03), כך:

"הוראה זו, עניינה במצב דברים בו אנו נתקלים מעשה שגרה מדי יום ביומו. פלוני מתבקש על ידי שוטר לעצור על מנת להציג את רשיון הנהיגה שלו. את מקור הסמכות של השוטר לדרוש הצגת המסמכים - רשיון רכב, רשיון נהיגה ותעודת ביטוח חובה - ניתן לעגן, בין היתר, בתקנה 9 (ב) לתקנות התעבורה, התשכ"א - 1961. ... ודוק: להבדיל מסמכות העיכוב בסעיף 67 לחוק המעצרים, העיכוב לשם הצגת מסמכים לא דורש כי לשוטר יהא יסוד סביר לחשד כי נעברה עבירה. הצגת המסמכים נועדה, בין היתר, לאפשר לשוטר לבחון אם נעברה עבירה, כגון נהיגה ללא רשיון או ללא ביטוח. כמו כן, אין השוטר נדרש לומר לכל נהג שעוצר בצד הדרך לבדיקת רשיונות "אתה מעוכב" או אמירה כגון דא, באשר העיכוב משתמע ממהות הבדיקה. במיוחד נכונים הדברים, מקום בו השוטר לבוש מדים וניצב ליד נידת משטרה.

מכאן, שכאשר נהג נדרש על ידי שוטר לעצור בצד הדרך ולהציג רשיונות ותעודת ביטוח חובה, עליו לציית להוראת השוטר. כל עוד השוטר לא מודיע לנהג כי לא הסתיימה בדיקת הרשיונות, שהיא בדיקה שגרתית הנוהגת במקומותינו, רואים את הנהג כ"מעוכב" מכוח סעיף 69 לחוק המעצרים."

וראו לעניין זה גם: עפ"ת (ב"ש) 12215-06-14 **לואי יאסין נ' מדינת ישראל** (11.11.14); ע"ח (מרכז) 13477-01-15 **מיכאל רשפל נ' מדינת ישראל** (18.1.15).

ענייננו דומה, אם לא זהה, אלא שמקור הסמכות לבקש תעודת זהות - להבדיל מרשיונות רכב ונהיגה - הוא בחוק החזקת תעודת זהות והצגתה.

האם הוכח קיומו של חשד סביר ?

37. ראינו, אפוא, כי לשוטר הייתה סמכות להורות לרכב לעצור בצד הדרך ולבקש מנוסעיו להציג בפניה את תעודות הזהות שלהם. ניתן היה לסיים את הכרעת הדין כאן. עם זאת, ראיתי לציין כי אף אם שגיתי במסקנתי דלעיל, הרי שבנסיבות העניין, הוכח שהיה קיים חשד סביר לביצוע עבירה, אשר הצדיק את עיכוב הרכב ובדיקת זהות נוסעיו. אפרט להלן מסקנתי.

38. סעיף 67(א) לחוק המעצרים קובע כי "היה לשוטר יסוד סביר לחשד כי אדם... עומד לעבור עבירה ... רשאי הוא לעכבו כדי לברר את זהותו... ולמסור לו מסמכים...". הסמכות לעכב רכב לצורך כך מצויה, כפי שראינו בפרק הקודם, בסעיף 69 לחוק הנ"ל המעניק סמכויות עזר וקובע כי "הוקנתה בחיקוק... הסמכות לדרוש מאדם הצגת מסמכים, רשאי בעל הסמכות לעכב אדם או כלי רכב כדי לאפשר את ... העיון במסמכים וכן רשאי הוא לדרוש מהאדם למסור את שמו ומענו".

39. ההגנה אינה חולקת על כך שאם קיים חשד סביר לביצוע עבירה, קמה סמכות לשוטרי לעכב כלי רכב ולדרוש הצגת מסמכים. המחלוקת היא אם נסיבות המקרה מלמדות על קיומו של חשד כאמור. המאשימה טוענת כי "אופן נסיעתו של הרכב והימצאותו באזור" עוררו את חשדה של השוטרת. בעניין זה טוען הסנגור כי אין לראות בעובדה שהרכב נסע באזור בו עוכב כמקימה - כשלעצמה - חשד סביר, וכי "אם ננתק את הנסיבה 'בני מיעוטים' ... הרי שיתר הנסיבות האחרות אינן מהוות נסיבות סבירות המקימות חשד". בהקשר זה טען הסנגור כי השימוש בעובדה שנוסעי הרכב הם "בני מיעוטים" כנסיבה המעידה על היותם עוברי חוק, מהווה הפליה אסורה המצדיקה זיכוי בשל הגנה מן הצדק. הסנגור אף הוסיף וטען כי "הרכב אולץ לעצור ע"י השוטרת נוכח היות נוסעיו ערבים שהשוטרת סבורה כי אין להם מה לעשות בשכונה. במצב כזה, המדובר באכיפה גזענית קלאסית".

טענה זו יש לדחות.

40. אין צורך לומר כי פנייה לאדם לצורך ביצוע פעולה שלטונית פוגענית, המבוססת אך ורק על מוצאו, היא ככלל פסולה (ראו למשל: ת"פ 18175-02-10 **מדינת ישראל נ' עבדאללה שלאעטה** (24.5.12)). לו היה הרכב בו נסע הנאשם נעצר ונבדק רק בשל כך שנוסעיו נחזו לשוטרת כבני מיעוטים, אכן היה בכך לבסס מסקנה בדבר פעולה מתוך מניעים זרים ופסולים. ואולם, מעיון בעדותה של השוטרת, עולה כי הסיבה בגינה ביקשה לבדוק את זהות נוסעי הרכב שונה ומורכבת יותר.

41. דו"ח הפעולה (ת/1) אינו מאפשר לדעת בבירור מדוע החליטה השוטרת להורות לרכב לעצור. צוין בו כי "הבחנה במשאית גרר... בתוך הקבינה היו שלושה בני מעוטים שנראו חשודים... נסעו מכיוון רחוב... לכיוון... לאחר מכן פנו לרחוב... ומשם ל... נראה שהם לא מהאזור... קראנו להם לעצור...". אינני סבור שדי בכך שהשוטרת ציינה כי מדובר היה ב"בני מיעוטים" על מנת להביאני למסקנה כי זו - ורק זו - הייתה הסיבה לחשד. אינני סבור שניתן אף להסיק מכך שזו הייתה הסיבה הדומיננטית. הטעם הוא שהשוטרת תיארה בנשימה אחת גם את אופי הנסיעה וסוג הרכב (גרר) כסיבות שהביאוה לחשוד בנוסעי הרכב. אדגיש כי הסנגור נמנע מלשאול את השוטרת אם הייתה מורה לרכב לעצור, גם אם נוסעיו לא היו בני מיעוטים. בכך נמנעה מהשוטרת היכולת להגן על עמדתה ויש בכך להחליש את טיעונה של ההגנה (ע"פ 4609/14 **נתנאל צורדרקר בסט נ' מדינת ישראל** (1.3.15)).

42. בבית המשפט ציינה השוטרת כי מדובר באזור עם בתים פרטיים ולכן "חששנו מהתפרצויות לפעמים רכבים של גרר מגיעים וגונבים רכבים כמו שהם. זה היה רכב של גרר שנכנס לשכונה והחלטתי לבדוק אותו" (בעמ' 6). בחקירה הנגדית עומתה השוטרת עם העובדה שלא רשמה בדו"ח הפעולה שחשדה ביושבי הרכב בנוגע לעבירת רכוש והסבירה כי רשמה שהם היו "חשודים" בעיניה וחשד "יכול להיות בכל מיני נסיבות שהם לא שייכים לשכונה, שהם לא בני המקום, שהם מסתובבים וכאילו מחפשים משהו בין הרחובות, אז החלטתי לבדוק".

43. לדידי, נסיבות אלו - היינו רכב מסוג גרר, הנוסע בין הרחובות ללא מטרה ברורה "כאילו מחפשים משהו", במקום בו בוצעו בעבר גניבות של רכבים באמצעות גרר - מקימות חשד סביר שדי בו לצורך עיכוב הרכב ובדיקת זהות נוסעיו. יש לזכור כי סמכות זו קיימת - כפי שראינו לעיל - גם ללא קיומו של חשד סביר. נתון זה תומך בקביעה שדי בחשד בעוצמה נמוכה יחסית, כדי להצדיק פעולה זו. ודוק: השוטרת אכן השיבה לסנגור כי לא הודיעה לנהג שהוא

חשוד בהתפרצות (בעמ' 9, בש' 13) ואולם אין ללמוד מתשובה זו שלא חשדה שעומדת להתבצע עבירת רכוש כלשהי. לשוטר אכן לא היה בסיס לחשד שנוסעי הרכב ביצעו עבירת רכוש וכך יש להבין את תשובתה.

44. בעניין מהותו של החשד הסביר המצדיק חיפוש (שהוא פעולה פוגענית יותר), צוין כי:

"מבחן החשד הסביר הוא בעיקרו מבחן אובייקטיבי שבו נדרש בית המשפט להעריך את סבירות שיקול דעתו של השוטר שערך את החיפוש לשם הכרעה בשאלת חוקיות החיפוש... . כך, בין היתר, ניתן להצביע על התנהגותו המחשידה של האדם מושא החיפוש הפוטנציאלי, על מידע בדבר ביצוע עבירה במקום בו נמצא אותו אדם או בקרבתו, וזאת בצירוף השעה שבה הוא נמצא באותו מקום" (רע"פ 10141/09 **בן חיים ואח' נ' מדינת ישראל** (6.3.12))

45. השוטר תיארה נסיעה בלתי החלטית של גרר במקום בו בוצעו בעבר עבירות בשיטה מתוחכמת, באמצעות רכב מסוג זה. נסיבות אלו הקימו בלבה חשד. אכן אפשר שאדם שתורת המשטרה אינה אומנתו יסבור שאין מדובר בנסיבות שדי בהן להקים חשד סביר, ואולם "זה יחודו של מקצוע הבילוש ואיסוף המודיעין. האדם הרגיל והסביר יכול שלא יבחין כלל במעשה עבירה המתבצע לאור יום מול עיניו. אנשי בילוש, מודיעין וחקירות מתמחים באיתור אותם סימנים מעוררי חשד. ולכן בהחלט סביר הוא כי איש בילוש או מודיעין המעורה בזירה מסוימת ובדפוסי התנהגות מקובלים אצל השחקנים באותה זירה, יזהה התנהגות מחשידה שאדם אחר כלל לא יבחין בהם ו/או יראה אותם כעניין של מה בכך" (עפ"ג (חי) 47321-07-14 **רומן אבשלומוב נ' מדינת ישראל** (30.10.14)).

46. לא התעלמתי מכך שלא צוין בדו"ח הפעולה מה נשאלו נוסעי הרכב, עת התבקשו להציג תעודות זהות. נושא זה חשוב, שכן אם אכן היה מדובר בחשד שתבצע עבירה של גניבת רכב על ידי גרר, ברי שאין די בנתון המופיע בתעודת הזהות לצורך הסרתו. מצופה כי לכל הפחות היו נוסעי הרכב נשאלים לפשר מעשיהם במקום עם רכב גרר וזאת בנוסף לבדיקת תעודות הזהות, כפי שנעשה.

47. עם זאת, לא ראיתי בחסר זה כמשמיט את הבסיס למסקנתי בדבר קיומו של חשד סביר. הטעם לכך הוא כפול. ראשית, עדות שוטר הייתה אמינה בעיני. עדותה התאפיינה בגילוי לב ובהצמדות לאמת. היא לא ניסתה להעצים את הדברים, אלא דווקא המגמה הייתה הפוכה. שנית, הסנגור בחר שלא לשאול כל שאלה בנושא ונימוקיו עמו. לכן, לא ניתנה לשוטר הזדמנות להגן על גרסתה ויש בכך להחליש טענה נגד גרסתה (ע"פ 4609/14 **נתנאל צורדרקר בסט נ' מדינת ישראל** (1.3.15)). הנאשם אף בחר שלא להעיד ולא למסור פרטים על אודות טיב הבירור שנערך עם נוסעי הרכב. הנאשם יכול היה להעיד ולטעון שכל שנעשה היה בדיקת תעודת זהות - פרט שהיה בו כמובן להחליש את גרסת השוטר - אך הוא בחר שלא להעיד. שתיקתו מחזקת את ראיות המאשימה ומכאן שחסר זה אינו מספיק כדי לסתור את גרסת השוטר, בה נתתי אמון.

48. הערת אגב: לצורך קביעת קיומו של חשד סביר, אין צורך כמובן שהחשד יתאמת בסופו של דבר. קיומו וסבירותו

נבחנים על פי הנסיבות שהיו בפני השוטר בזמן אמת ולא בדיעבד על פי קביעות מוחלטות פרי בירור מעמיק. עם זאת, ראיתי להפנות לחקירתו של הנאשם (ת/3) המתיישבת היטב עם חשדה של השוטרת. בחקירה זו טען הנאשם כי הגיע לישראל על מנת לסחור ברכבים ומטרת הנסיעה הייתה למכור רכב לאדם שהיה עמו בגרר. הנאשם הסביר כי אמר לאותו קונה "שיש לי רכב בקריית אתא ... ונסענו לקריית אתא לקנות את הרכב". ואולם כאשר התבקש לתת את פרטיו של האדם ממנו התכוונו לקנות את הרכב, שינה גרסתו וטען כי רק "באתי לחפש רכב לקנות". די בכך על מנת ללמדנו עד כמה היו חושיה של השוטרת חדים, עת זיהתה בנהיגה ההססנית של רכב הגרר כי דבר מה אינו כשורה.

49. סיכומי של דבר, היה קיים חשד סביר שהצדיק לעכב את הרכב ולדרוש מנוסעיו להציג את תעודות הזהות שלהם.

התוצאה

50. ראינו כי השוטרת לא נדרשה לקיומו של חשד סביר על מנת להורות לרכב לעצור בצד הדרך ולדרוש מנוסעיו להציג תעודות זהות. בנוסף, ראינו כי בנסיבות העניין, נעור בלב השוטרת חשד סביר שהצדיק עיכוב ובדיקת מסמכים. לא הוכחו שיקולים זרים בפעולת השוטרת (ואף לא ברמת הטלת ספק בלבד). משכך, אין צורך לדון בטענות הסנגור בדבר הגנה מן הצדק ואכיפה בררנית.

51. ההגנה הודתה כי הנאשם שהה בישראל ביום הרלוונטי מבלי שהיה בידו אישור כדין (עמ' 10 לפרוט').

52. בנסיבות אלו, משאין מחלוקת בדבר ביצועה של העבירה, ולאחר שדחיתי את טענות ההגנה לפסילת הראיה ולקיומה של תשתית עובדתית המצדיקה ביטול האישום בשל הגנה מן הצדק, אני מרשיע את הנאשם בעבירה שיוחסה לו בכתב האישום - כניסה לישראל שלא כדין, לפי סעיף 12(1) לחוק הכניסה לישראל.

ניתנה היום, כ' טבת תשע"ז, 18 ינואר 2017, במעמד הצדדים.